

Bankwatch
Network

За Земята

РЪКОВОДСТВО ЗА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ

април 2024

Съдържание:

Въведение.....	3
Европейски фондове.....	5
Европейски бюджет – Многогодишна финансова рамка.....	5
Фондове на политиката на сближаване.....	6
Други програми в Многогодишната финансова рамка.....	8
Механизъм за Справедлив преход.....	9
План за възстановяване: NextGenerationEU.....	14
Механизъм за възстановяване и устойчивост.....	15
Нови предизвикателства - стратегията REPowerEU.....	17
Програми, финансирани от приходите по Схемата за търговия с емисии на ЕС	19
Модернизационен фонд.....	19
Социален климатичен фонд.....	21
Европейска инвестиционна банка.....	22
ВКЛЮЧЕТЕ СЕ.....	23
Защо и как да се включите в разработването и изпълнението на европейските фондове?..	23
Програмиране.....	25
Изпълнение.....	26
Как да станем бенефициенти на европейски фондовете.....	27
Четири точки за добро партньорство.....	28
ПРИМЕРИ ЗА ПРОЕКТИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕС, СВЪРЗАНИ С ДЕЙСТВИЯ ЗА КЛИМАТА.....	29

ВЪВЕДЕНИЕ

Европейският съюз предоставя разнообразие от фондове, които помагат на държавите-членки да прилагат политиките на ЕС. Финансовата подкрепа на ЕС е важен инструмент за постигане на целите на Зеления пакт. От 2021 до 2027 г. съществуват фондове и програми, предоставени чрез традиционния бюджет на ЕС (Многогодишна финансова рамка), от Плана за възстановяване и устойчивост след пандемията (Next Generation EU) и от приходите от Европейската схема за търговия с квоти за емисии на парникови газове (ЕСТЕ). Заедно тези програми предоставят милиарди евро за инвестиции в борбата срещу изменението на климата и като помощ в постигането на целите за 2030 г.

Европейската комисия казва, че „ще са необходими допълнителни инвестиции от над 620 милиарда евро годишно, за да се постигнат целите на Зеления пакт и REPowerEU“.¹

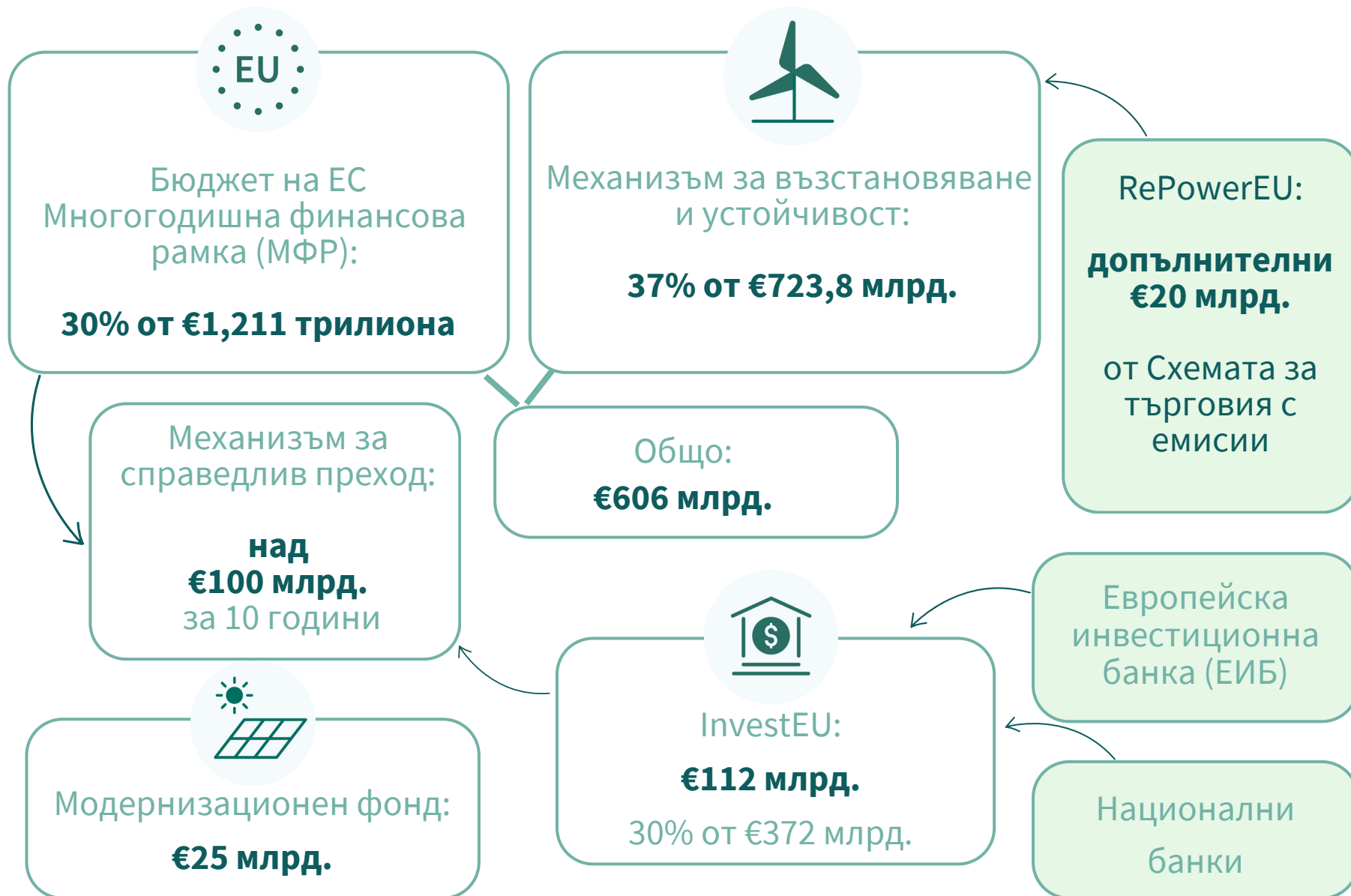
Според независими изследвания² е изчислено, че почти 400 милиарда евро са налични от някои от основните програми на ЕС за мерки срещу изменението на климата в периода 2021-2027 г. Това изключва Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС и програмата „Хоризонт Европа“. Това е малка част от необходимото финансиране, но би могло да допринесе за значителна част от инвестициите в климата, особено в страните, които силно разчитат на европейско финансиране.

Това ръководство ще подчертае важността на някои от фондовете, които са най-съществени в борбата срещу изменението на климата, а именно Кохезионният фонд, Механизмът за възстановяване и устойчивост, Фондът за справедлив преход, Модернизационният фонд и Социалният фонд за климата. Ръководството ще обясни как да участвате в дизайна и реалното изпълнение на целите на фондовете на ЕС, за да се реализира техният пълен потенциал, предназначен в полза на гражданите и околната среда.

¹ Европейска комисия, [Strategic Foresight Report 23 - "Sustainability and wellbeing at the heart of Europe's Open Strategic Autonomy"](#), Европейска комисия, 6 юли 2023 г.

² Agora Energiewende, [EU climate funding tracker](#), Agora Energiewende, 20 юни 2023.

Предвидено финансиране за климатични действия 2021-2030

Европейски фондове

Европейският бюджет – Многогодишната финансова рамка

Многогодишната финансова рамка (МФР) е дългосрочният бюджет на Европейския съюз за период от седем години. Тя залага приоритетите за разходите на ЕС в различни области на политиката и програмите, като селското стопанство, регионалното развитие, научните изследвания и иновациите, както и външната помощ.

Настоящата МФР обхваща периода от 2021 до 2027 година и разполага с бюджет от 1.211 трилиона евро. Това е първата МФР, която взема предвид излизането на Обединеното кралство от ЕС и въздействието на пандемията от COVID-19, като подкрепя плана за възстановяване на Европа.

МФР е резултат от споразумение между Европейската комисия, Европейския парламент и държавите-членки и изисква единодушното съгласие на всички държави-членки. Преговорите са сложни и включват балансиране на различни приоритети и национални интереси. В МФР има механизъм за отстъпки и вноски, по силата на който някои държави имат право на намалени плащания към бюджета на ЕС.

Фондове на политиката на сближаване

Кохезионната политика е основната инвестиционна политика на ЕС, с налични средства от 378 милиарда евро за 7 години (545 милиарда евро със собствен принос от страната). Тя е израз на икономическа солидарност между различните региони на ЕС и играе ключова роля във формирането на публични инвестиции, особено в Централна и Източна Европа. Също така има за цел да бъде катализатор в борбата срещу изменението на климата чрез специфичното заделяне на средства за действия в областта на климата.

Тя се състои от няколко фонда, известни като **Европейски структурни и инвестиционни фондове**. Те са основните инструменти за изпълнение на Кохезионната политика на ЕС и включват:

- Европейския фонд за регионално развитие (312.73 милиарда евро)
- Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) (142 милиарда евро)
- Кохезионния фонд (49.18 милиарда евро)
- Фонда за справедлив преход (26.96 милиарда евро)

Всяка държава-членка подготвя Споразумение за партньорство в сътрудничество с Европейската комисия, определяйки как възнамерява да използва средствата за постигане на целите и приоритетите на ЕС.

Кохезионната политика играе важна роля в борбата с изменението на климата и насърчаването на устойчивото развитие в ЕС. В някои от нейните фондове са заделени най-много средства за действия в областта на климата. Чрез различните си финансови инструменти, политиката подпомага инвестиции, които допринасят за смекчаване на изменението на климата и прехода към нискоемисионна икономика. Независимо изследване показва, че държавите-членки са програмирали около 20 милиарда евро от финансирането на Кохезионната политика за енергийно обновяване и енергийна ефективност за периода 2021-2027 г.³

Кохезионната политика следва определени правила и стандарти. След въвеждането ѝ, във фондовете от следващо поколение на ЕС принципът "да не се нанасят значителни вреди" беше включен и във фондовете на кохезионната политика.

Общ размер на Фондовете от политиката на сближаване

Други програми в рамката на Многогодишната финансова рамка

Няколко програми на МФР допринасят за действията по климата, особено Механизмът за свързване на Европа (МСЕ), който подпомага развитието на енергийната, транспортната и цифровата инфраструктура. МСЕ работи в партньорство с Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), „Хоризонт Европа“ и Механизма за възстановяване и устойчивост. „Хоризонт Европа“, голяма програма за научни изследвания и иновации с бюджет от 95.5 милиарда евро (в това число 5.4 милиарда евро от NextGenerationEU), играе ключова роля в борбата с изменението на климата, подкрепяйки Целите за устойчиво развитие на ООН и повишавайки конкурентоспособността на ЕС. Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), също с бюджет от 95.5 милиарда евро, адресира изменението на климата чрез устойчиво земеделие, защита на околната среда, възобновяема енергия и намаляване на въглеродния отпечатък на ферми и селски райони.

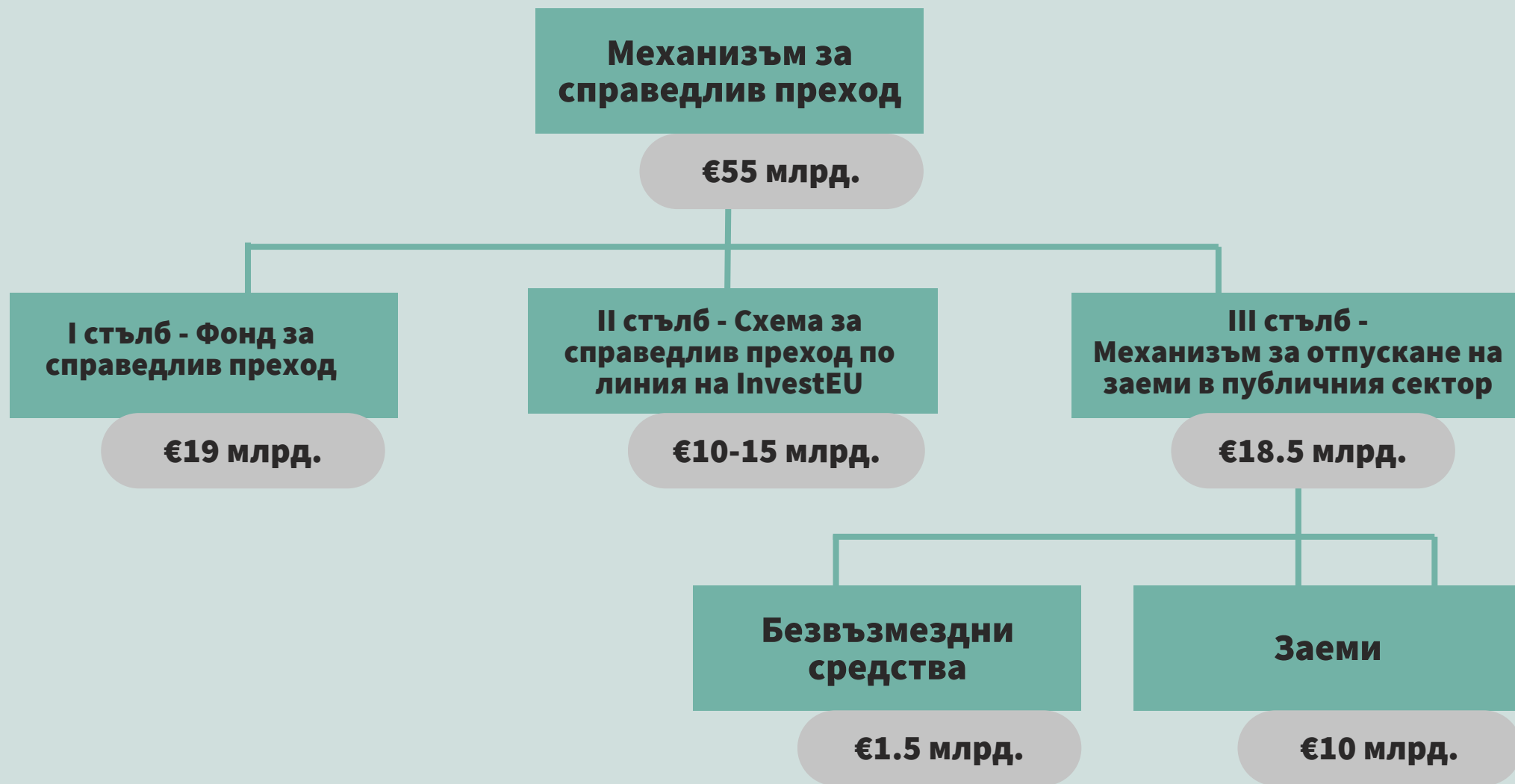
Механизъм за Справедлив Преход

Механизмът за справедлив преход (МСП) е програма за регионално развитие, обявена от Европейската комисия през януари 2020 г. Очаква се да мобилизира около 55 милиарда евро инвестиции. Целта на механизма е да осигури финансиране на страни и региони, които се очаква да бъдат особено засегнати от изхода на използването на изкопаеми горива в рамките на Европейския зелен пакт. Механизмът за справедлив преход се състои от три различни стълба. Първият е Фондът за справедлив преход, вторият е Схемата за справедлив преход на InvestEU, а третият е нов механизъм за осигуряване на заеми за обществения сектор, който се управлява от Европейската инвестиционна банка (ЕИБ).⁴

⁴ За повече информация относно втория и третия стълб, моля, вижте нашия отделен брифинг, [The second and third pillars of the Just Transition Mechanism](#), март 2023 г.

Стълбове на Механизма за справедлив преход

В рамките на всеки от трите стълба се допускат различни видове инвестиции. Първият стълб основно подпомага проекти в региони с високи въглеродни емисии, които имат за цел да противодействат на отрицателните икономически ефекти от зеления преход — безработица, загуба на кадри, социални проблеми. Това може да се постигне чрез икономическа диверсификация, повишаване на квалификацията и социално включване на работещи и търсещи работа хора. Първият стълб също може да бъде използван за финансиране на други дейности, при условие, че те допринасят за осъществяването на прехода на местно ниво. Примери за допустими проекти включват научни изследвания и иновации, инвестиции в енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници, устойчива и интелигентна местна мобилност, дигитализация, възстановяване на почвите, кръгова икономика, социална инфраструктура за детски заведения и такива за възрастни хора.

Вторият стълб финансира по-широк спектър от проекти, включително възобновяеми енергийни източници, енергийна ефективност, енергийна и транспортна инфраструктура, районни отоплителни системи, декарбонизация, социална инфраструктура и икономическа диверсификация. За съжаление, вторият стълб включва и разпоредби за подкрепа на проекти за газ, които са в противоречие с амбициите, заложи в Европейския зелен пакт.

Както вторият, така и третият стълб, имат по-широк обхват от Фонда за справедлив преход. Тъй като третият стълб подпомага само проекти, изпълнявани от публични органи, той основно финансира големи инфраструктурни инвестиции, които нямат достатъчни потоци от приходи за комерсиално финансиране. Типичните проекти, подпомагани в рамките на третия стълб, включват категории като енергия и транспорт, районни отоплителни системи, енергийна ефективност (включително обновяване на сгради) и социална инфраструктура.

Какви проекти могат да бъдат подкрепени по всеки стълб?

Стълб 1: Фондът за справедлив преход

Икономическа диверсификация

Преквалификация и включване на работниците

Зелен преход и социално включване

Стълб 2: Специалната схема за справедлив преход в рамките на InvestEU

Енергийна и транспортна инфраструктура

Газови проекти

Регионално топлоснабдяване

Декарбонизация

Стълб 3: Механизмът за заеми в публичния сектор

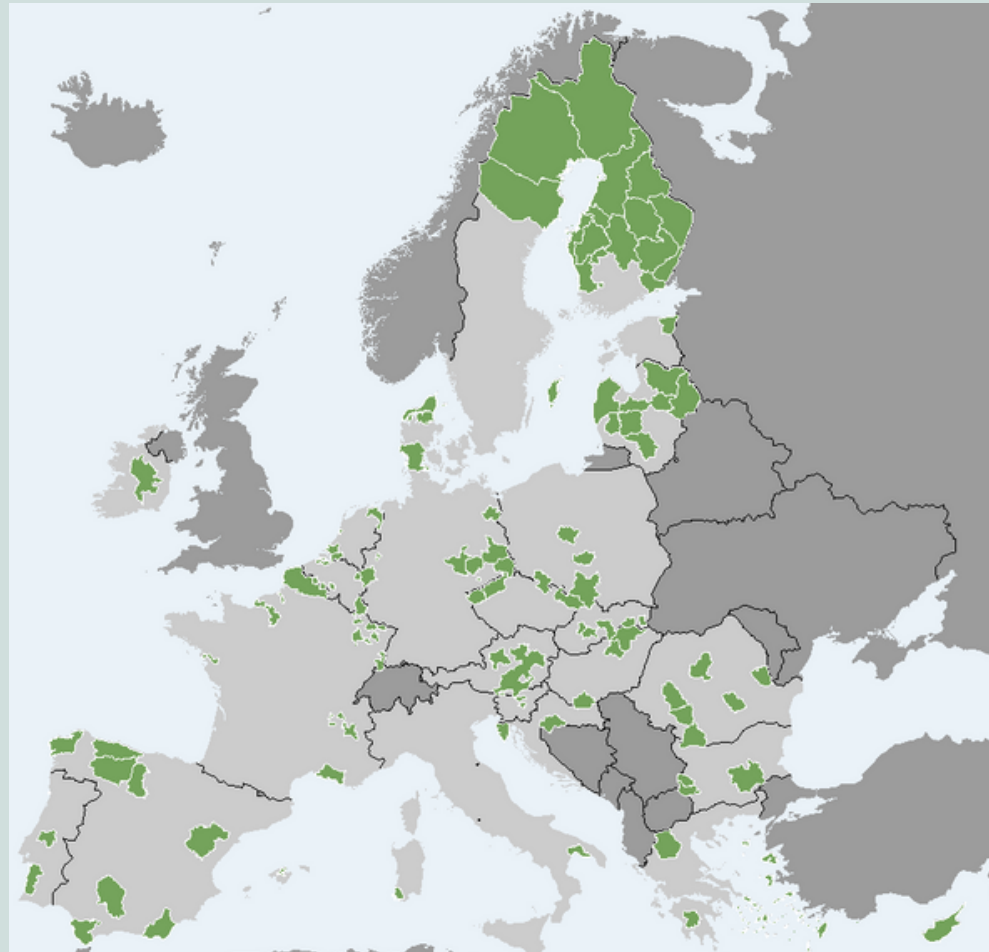
Мерки, подпомагащи трансформацията към климатична неутралност

Енергийна и транспортна инфраструктура

Регионално топлоснабдяване

Енергийна ефективност (включително сградно обновяване)

За да получат финансиране по Механизма за справедлив преход, регионите (за България това са общините) трябва да подадат Териториални планове за справедлив преход (ТПСП) на Европейската комисия за одобрение. ТПСР трябва да опишат планирания преходен процес на регионално ниво и да обосноват защо се предполага, че съответната община ще бъде особено негативно засегната от зеления преход. Краен срок за одобрение на ТПСР беше 31 декември 2022 г. Всички планове на регионите, показани на картата по-долу в зелено, бяха одобрени навреме.

Планът за възстановяване: NextGenerationEU

NextGenerationEU е плана за възстановяване на ЕС, предназначен за справяне с икономическите и социалните последици от пандемията COVID-19. Планът беше предложен от Европейската комисия през май 2020 г. и беше одобрен от държавите-членки през юли 2020 г. Въпреки това, за да се осигури допълнителното финансиране, държавите-членки се съгласиха да ревизират МФР, за да се включи по-голямо финансиране за ключови области като здравеопазване, научни изследвания и изменение на климата. Поради това МФР и NextGenerationEU са тясно свързани.

В основата на NextGenerationEU е Механизмът за възстановяване и устойчивост — новата изключително важна програма за подкрепа на инвестициите на страните от ЕС в ключови сектори. С 806.9 млрд. евро, които са на разположение на страните от ЕС чрез набор от безвъзмездни средства и заеми, парите могат да се използват за подкрепа на инвестиции и реформи, които подпомагат икономиките на държавите членки, и могат да осигурят мощни лостове за засилване на действията в областта на климата. Съгласно действащите правила, Механизмът за възстановяване и устойчивост ще приключи през 2026 г.

Механизъм за възстановяване и устойчивост

Механизмът за възстановяване и устойчивост (МВУ) е създаден, за да предоставя финансова подкрепа на страните-членки, които са особено засегнати от пандемията, с фокус върху насърчаването на икономическото възстановяване и увеличаване на устойчивостта.

За да получи финансиране, всяка страна-членка имаше ангажимент да представи национален план за одобрение и да се ангажира с конкретни реформи и инвестиции, при които поне 37% от средствата се заделят за действия в областта на климата. Освен това, нищо в плановете не трябва да уврежда околната среда, благодарение на прилагането на принципа „да не се нанасят значителни вреди“, който трябва да се прилага за всички инвестиции в плановете.

Благодарение на Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ) се инициират и осъществяват важни реформи и инвестиции в подкрепа на действията в областта на климата. Въпреки това, определени спорни проекти биха могли да се възползват от възможността, така че изпълнението на националните планове трябва да бъде внимателно следено.

Тези национални планове, наричани също планове за възстановяване и устойчивост, определят как ще бъдат инвестирани средствата за възстановяване. Парите се изплащат след изпълнението на конкретни действия, вместо за отделни проекти. Това означава, че преди да се извършат каквито и да било плащания от МВУ, Европейската комисия ще оцени дали дадената страна-членка е постигнала конкретни етапи и цели, свързани с изпълнението на своя план.

За да финансира МВУ, ЕС заема пари от международните капиталови пазари. Те ще бъдат връщани в продължение на дълъг период, до 2058 година. По този начин ще се избегне непосредственият натиск върху публичните финанси на държавите членки и ще им се даде възможност да се съсредоточат върху възстановяването.

Механизъм за възстановяване и устойчивост - общ размер на средствата

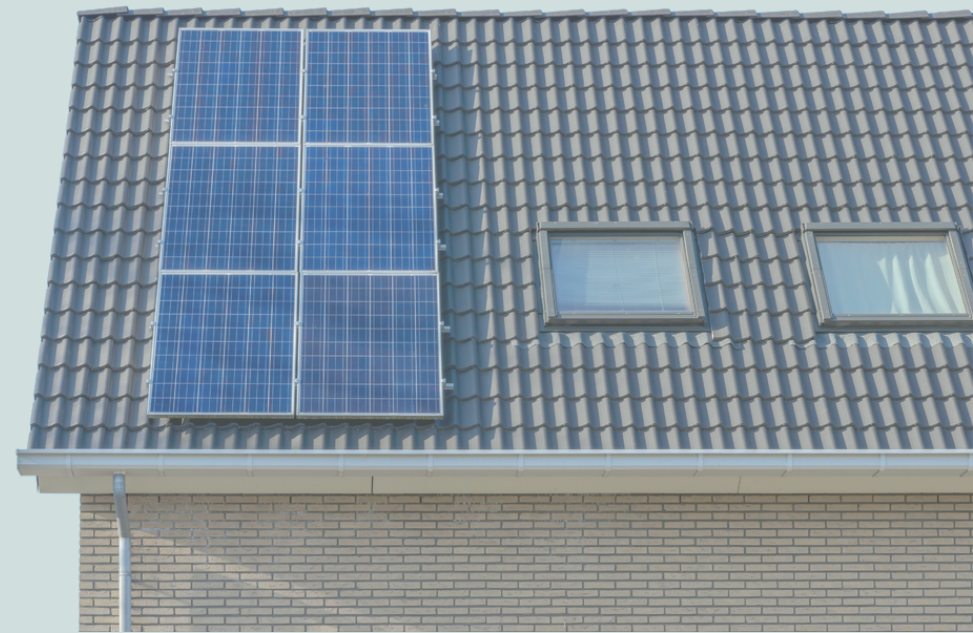

поне 37% следва да бъдат отделени за мерки, които допринасят за постигане на целите в областта на климата

Нови предизвикателства - стратегията REPowerEU

Механизмът за възстановяване и устойчивост е в основата и на плана REPowerEU, стратегията на ЕС, приета в отговор на руската инвазия в Украйна, която има за цел да прекрати зависимостта от внос на фосилни горива от Русия. На 18 май 2022 г. Европейската комисия предложи изменение на Регламента за МВУ, за да включи специални глави REPowerEU в съществуващите планове за възстановяване и устойчивост на държавите-членки.

Планът има намерение да диверсифицира енергийните доставки, да увеличи енергийната ефективност и да ускори въвеждането на възобновяеми енергийни източници. За да подкрепят необходимите инвестиции, страните-членки могат да кандидатстват за допълнително финансиране, като изпратят предложения за REPowerEU главите към ПВУ за финансиране на конкретни мерки. ЕС предоставя финансиране за подпомагане на бизнеси, домакинства и критична инфраструктура, необходима за надежден енергиен преход.

За финансиране на тези допълнения, страните-членки разполагат с определена сума пари от различни източници:

- 5.4 милиарда евро от Резерва за приспособяване във връзка с последиците от Брекзит;
- 20 милиарда евро нови грантове от Схемата на ЕС за търговия с емисии;
- до 117 милиарда евро могат да бъдат прехвърлени от програмите на Кохезионната политика;
- 225 милиарда евро неизползвани заеми от Механизма за възстановяване и устойчивост.

За постигане на целите на REPowerEU ще бъдат необходими значителни допълнителни инвестиции, особено в развитието на възобновяеми енергийни източници, енергийната ефективност и спестяването на енергия, както и осезаем напредък и ускоряване на вече планираните инвестиции.

Повече информация за начина, по който държавите-членки планират инвестициите, ще намерите в доклада на мрежата Бенкуоч „Възстановяване на общностите - не на фосилните горива. Анализ на преработените национални планове за възстановяване и устойчивост на 15 държави-членки“.⁶

⁶ Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа CEE Bankwatch Network, [Repower communities – not fossil fuels. Analysis of the revised national recovery and resilience plans of 15 Member States](#), Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа CEE Bankwatch Network, 11 октомври 2023.

Програми, финансирани от приходите по Схемата за търговия с емисии на ЕС

Модернизационен фонд

Модернизационният фонд е програма за финансиране, посветена на подпомагане на тринадесет по-бедни държави-членки на ЕС в техния преход към климатична неутралност чрез модернизиране на енергийните системи и подобряване на енергийната ефективност. Ролята на фонда е да подпомага инвестиции в следните области:

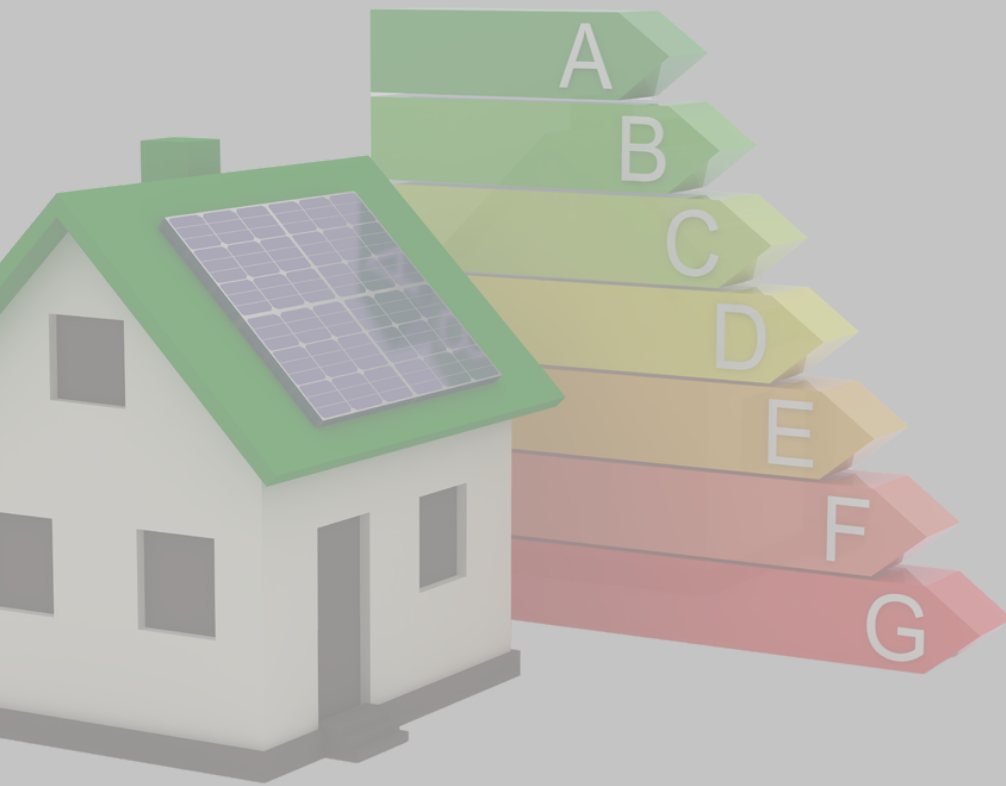
1. Възобновяеми енергийни източници
2. Енергийна ефективност
3. Съхранение на енергия
4. Енергийни мрежи
5. Справедлив преход във въглищните региони

Модернизационният фонд започна да функционира през януари 2021 г. и ще подпомага инвестиции до 2030 г. Той се финансира от приходите от продажбата на квоти за емисии в рамките на Системата за търговия с емисии. Общите приходи на Модернизационния фонд възлизат на 57 млрд. евро за периода 2021-2030 г., ако се приеме, че цената на въглеродните емисии е 75 евро/тCO₂.

Програми, финансирани от приходите по Схемата за търговия с емисии на ЕС

Географският обхват на Модернизационния фонд е ограничен до страните-членки на ЕС с БВП на глава от населението по-малко от 60% от средния за ЕС. В момента 13 държави-членки отговарят на този критерий, включително: България, Хърватия, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Полша, Румъния и Словакия. Най-големите ползватели на Фонда за модернизация са Полша, Чехия, Румъния и Унгария.

Въпреки това, ако не се инвестират разумно, средствата биха могли потенциално да подкрепят проекти, които поддържат зависимостта от фосилни горива и спомагат за изменението на климата. Затова е от съществено значение фондът да се използва за подпомагане на проекти, които са в съответствие с климатичните цели на ЕС и насърчават прехода към нисковъглеродна икономика. За да се гарантира това, Европейската комисия е установила критерии за избора на проекти, които са подходящи за финансиране от Модернизационния фонд, включително техния потенциален принос за намаляване на емисиите, енергийната ефективност и промотирането на възобновяема енергия.

Социален фонд за климата

Европейската комисия предложи Социалния фонд за климата като инструмент за защита на най-уязвимите групи, засегнати негативно от въвеждането на новата Схема за търговия с емисии за сгради и пътни превозни средства. Мерките и инвестициите, подпомагани от фонда, ще се фокусират върху:

- Увеличаване на енергийната ефективност на сградите,
- Декарбонизация на отоплението и охлаждането на сградите,
- Интеграция на енергия от възобновяеми източници,
- и предоставяне на подобрен достъп до мобилност и транспорт с нулеви и ниски емисии.

Общият бюджет за периода 2026-2032 г. е близо 65 милиарда евро за страните-членки, в зависимост от цената на въглерода. Освен това, страните-членки трябва да осигурят собствено финансиране на поне 25% от предвидените разходи, което би съответствало на 86.7 млрд. евро.

Подобно на Механизма за възстановяване и устойчивост, страните-членки ще трябва да изготвят Социален климатичен план, който да определи всички планирани мерки и инвестиции, които ще бъдат финансирани от фонда. За да се намали административното бреме, планът трябва да бъде съвместим с националните енергийни и климатични планове на страните-членки (НПЕК). Планът трябва да бъде одобрен от Европейската комисия. Държавите-членки трябва да докладват за напредъка по изпълнението на плановете на всеки две години, като подготвят актуализирани доклади за напредъка на техните НПЕК.

Европейска инвестиционна банка

Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) е финансовият стълб на ЕС и една от най-големите многостранни институции, която предоставя заеми. Основната ѝ цел е да подпомага развитието на вътрешния пазар в интерес на ЕС, като предоставя заеми и други финансови продукти за проекти в публичния и частния сектор, които изпълняват целите на политиката на ЕС. ЕИБ принадлежи на държавите-членки и оперира независимо от институциите на ЕС.

ЕИБ играе важна роля, допълвайки европейските фондове, като предоставя финансиране за проекти, които са подходящи за финансиране чрез заеми. В частност, ЕИБ подпомага проекти, които допринасят за целите на политиката на ЕС, като прехода към ниско-въглеродна и устойчива на изменения в климата икономика, социалното сближаване и икономическото развитие. ЕИБ също така предоставя техническа помощ, за да помогне за подготовката и изпълнението на проекти, които са подходящи за финансиране по програмите на ЕС.

ЕИБ е в близко партньорство с Европейската комисия, която е отговорна за управлението на множество фондове на ЕС. Европейската комисия и ЕИБ работят заедно за идентифицирането на приоритетни сектори и области за инвестиции, където заемите на ЕИБ могат да допълват финансирането на ЕС.

ВКЛЮЧЕТЕ СЕ

Защо и как да се включите в създаването и изпълнението на европейските фондове?

Участието на гражданите в управлението на европейските фондове е много важно и може да допринесе за действия, свързани с климата. Чрез добре обмислено включване на гражданите и заинтересованите страни в планирането и изразходването на европейските фондове, правителствата и местните власти, отговорни за управлението на фондовете, могат да увеличат амбициите на климатичните политики, като отразят нуждите и интересите на гражданите. Освен това общественото участие помага да се гарантира, че новите политики и мерки вземат предвид социалните и екологичните неравенства и може да увеличи легитимността и общественото одобрение на климатичните действия.

За да се използват най-добре европейските средства, е важно да се включат всички заинтересовани страни в различните етапи на процеса. Ролята на гражданите е от съществено значение, за да се гарантира разумното и ефективно използване на обществените средства за трансформиращи инвестиции в съответствие с Европейския зелен пакт.

Правилата за включване на гражданите се различават в зависимост от фондовете. В Кохезионната политика правителствата трябва да спазват принципа на партньорство и да включват различни заинтересовани страни при вземането на решения относно бюджета на ЕС, както е заложено в Европейски кодекс на поведение за партньорство, установен с Делегирания регламент (ЕС) № 240/2014. Кодексът на поведение установява стандарти за участието на всички партньори в програмирането, изпълнението, наблюдението и оценката на фондовете на ЕС. Изпълнението на партньорството също е гарантирано от член 8 на Регламента за общите разпоредби 2021/1060.

Изискванията за другите фондове са по-малко строги. Например, задължителните консултации се посочват в регламента на Механизма за възстановяване и устойчивост, но без да се обяснява как да се включат партньорите по смислен начин. Това носи риск от проблеми с изразходването на тези средства, тъй като условията може да не са подходящи за бенефициентите и предизвикателствата, пред които те са изправени. Съществува потенциална опасност и от разходи със спорни резултати.

За включване на заинтересованите страни по подходящ начин в управлението на европейските фондове, е необходимо прилагането на конкретни мерки по време на различните етапи на процеса. Би трябвало да бъде дадена възможност на обществеността да участва.

Програмиране

Програмирането е етапът, на който всяка държава решава как да изразходва европейските средствата, като съставя общ план или програма. Гражданите могат да влияят на местни, регионални и дори национални решения, както и на администрацията, като предлагат решения, които подкрепят неправителствения граждански сектор и изискват отговорно поведение. По време на програмирането на национално ниво, националните органи подготвят и приемат няколко ключови документа. Те обикновено са:

- Социално-икономически анализи, които определят националните приоритети за предстоящия период
- Планове за регионално развитие
- Рамкови условия, т.е. национални енергийни и климатични планове
- Партньорски споразумения и оперативни програми в рамките на Кохезионната политика
- Инвестиции и реформи в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост

Съществуват възможности за участие на гражданите в разработването на всеки от тези стратегически документи. Но, за да има влияние върху крайните резултати според конкретните нужди, се изисква активно и дългосрочно участие на гражданите.

За ефективна мобилизация на заинтересованите страни се препоръчва формирането на общност или коалиция от активни участници, които да дефинират своите приоритети още в началото на програмния процес. Това ще позволи правилно планиране, идентифициране на нуждите и разпределяне на труда. Важно е, също така, да има яснота за дейността на съответните институции, графици и крайни срокове на програмния процес. Изпращайте редовно писма до властите и се заявявайте на ранен етап пред съответната администрация като заинтересована страна. Идентифицирайте общности, НПО и бизнес асоциации, които могат да станат партньори или да се присъединят към съвместни инициативи. Създаването на повече граждански инициативи още на този етап би увеличило вероятността гражданските приоритети да бъдат отразени в планирането. Участие в работните групи и обществените обсъждания могат да бъдат осигурени чрез включване на подходящи експерти, които да ви подкрепят.

Изпълнение

Един важен начин за включване е да представлявате вашата общност в Мониторинговите комитети. Мониторинговите комитети се създават, за да следят дали тези инвестиции, мерки, проекти, реформи и др. се изпълняват правилно. Те се председателстват от съответната държава-членка (или управляващ орган) и включват регионални, икономически и социални партньори. Като член на този орган, ще имате право на глас и достъп до директна и актуална информация за изпълнението на програми и инвестиции.

Въпреки че Кодексът на поведение за партньорството изисква създаването на Мониторингови комитети само при изпълнението на Кохезионната политика, страните-членки са свободни да създадат Мониторингов комитет и при изпълнението на плановете за възстановяване. Освен това, министерствата могат също да създадат работни групи, които включват граждани, с цел подобряването на условията за кандидатстване за проекти, които включват и техните нужди.

Ако заподозрете злоупотреба с фондове, предупредете местни НПО или организации, които се занимават с наблюдение на разходване на публични средства. Ако вашата общност, коалиция или група граждани разполага със съответната експертиза, може да направи мониторингови доклади или да опише конкретни случаи и да ги представи директно на съответните регионални, национални или европейски органи. Общественото участие също помага за предотвратяване на измами и злоупотреби с фондове.

Как да станем бенефициенти на европейски фондовете

Ако сте кмет, предприемач или организация, търсеща финансиране за проект, вероятно има налични средства. Ако не знаете как да кандидатствате за финансиране, можете да проверите дали има административни органи, които могат да ви помогнат да превърнете вашата идея в проект.

Понякога министерствата въвеждат ограничения за видовете дейности и бенефициенти, които могат да бъдат финансирани по конкретна програма. Това може да означава, че министерството се нуждае от повече информация от регионите, за да създаде правилните условия за подкрепа на добри проекти.

Ако се сблъскате с проблеми, когато се опитвате да станете бенефициент на европейски фондове, можете да се обърнете към неправителствени организации като Мрежата за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа - CEE Bankwatch Network или да пишете директно на съответните институции. Управляващите може да са готови да подобрят условията за кандидатстване, особено ако има слаб интерес към конкретен конкурс за проекти.

Четири точки за добро партньорство

Изграждането на добри партньорства между публичните органи и заинтересованите страни е от съществено значение за ефективното и устойчиво управление на национални, регионални и местни програми, финансирани от ЕС. Списъкът от четири точки служи като ръководство за подпомагане на двете страни да гарантират, че финансирането се управлява по най-добрия възможен начин.

1

Включете се рано: Значимите партньори ще бъдат идентифицирани в началото на процеса на планиране. Те могат да включват индустрия, професионални синдикати, общности, местни власти, академични институции и гражданско общество (включително организации, работещи по въпроси на околната среда, европейски фондове, социална интеграция, равенство между половете и борба с дискриминацията). В някои програми се номинира по един представител от тип организации.

2

Присъединете се към Мониторинговите комитети: В Мониторинговите комитети партньорите имат възможността да се включат в процеса на ранен етап и да получат своевременно информация за правилата и подробностите, давайки своя принос. Той се взема предвид и им се предоставя обратна връзка.

3

Получете необходимата подкрепа: Партньорите в Мониторинговите комитети получават право за възстановяване на разходите, възможности за изграждане на капацитет и техническа помощ.

4

Участвайте в различни етапи на процеса: Партньорите имат по-успешно влияние при процеса на еврофинансиране, като участват в програмирането, изпълнението, мониторинга и оценката на програмите.

ПРИМЕРИ ЗА ПРОЕКТИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕС, СВЪРЗАНИ С ДЕЙСТВИЯ ЗА КЛИМАТА

Енергийните общности са пример за успешното използване на европейското финансиране за овластяване на гражданите и ускоряване на прехода към възобновяеми енергийни източници. В рамките на настоящата Многогодишната финансова рамка страните-членки имат уникална възможност да подпомогнат развитието на енергийните общности чрез стартиране на амбициозни програми за финансиране в рамките на Фонда за възстановяване, Кохезионния и Модернизационния фонд.

Чрез овластяване на гражданите, които да поемат контрол над собствените си енергийни източници, енергийните общности могат да изиграят важна роля в прехода към живот без фосилни горива, като същевременно увеличат устойчивостта при пикове в цените на енергията, намалят енергийната бедност и насърчат местното икономическо развитие. Те могат да изиграят критична роля в преобразуването на съществуващата несправедлива енергийна система в по-включваща, децентрализирана и базирана на възобновяеми източници, съобразена с нуждите на хората и тяхното участие.

За ефективно използване на европейското финансиране, съществуват много практически инструменти, които показват как да се използват наличните източници на финансиране, например Инструментът за проследяване на публично финансиране.⁸ Той предоставя обзор на финансовата подкрепа от Кохезионните фондове, Фонда за възстановяване и Модернизационния фонд, насочена към енергийни общности в 19 страни-членки на ЕС.

ПРИМЕРИ ЗА ПРОЕКТИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕС, СВЪРЗАНИ С ДЕЙСТВИЯ ЗА КЛИМАТА

Докато новите мерки в някои национални глави на REPowerEU специално адресират реформи и инвестиции, които имат за цел да улеснят колективното организиране на собствено потребление и развитието на енергийни общности, някои страни изостават в този процес. Най-успешните примери могат да бъдат намерени в съответната секция на REPowerEU за Литва, която споменава енергийните общности 30 пъти и подчертава тяхната роля като едно от решенията на енергийната бедност. Въпреки това предложените промени и готовността да се приемат нови подходи за адресирането на енергийната криза варират значително в националните планове за възстановяване и устойчивост на разгледаните страни-членки.

Съществуват различни насоки и материали за подпомагане на управляващите органи, отговорни за европейските програми, например списъкът за проверка, създаден от Мрежата за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа CEE Bankwatch Network⁹, който показва как биха могли да се пишат успешни обяви за проектни предложения, които дават възможност за подкрепа на енергийните общности и гарантират, че те се вписват в националните, регионалните и местните контексти.

⁹ Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа CEE Bankwatch Network, [Selection criteria for energy communities: a practical checklist](#), Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа CEE Bankwatch Network, 31 май 2023.

ПРИМЕРИ ЗА ПРОЕКТИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕС, СВЪРЗАНИ С ДЕЙСТВИЯ ЗА КЛИМАТА

Други инвестиции за трансформация на енергийния сектор, за които може да се ползва финансиране от ЕС, са тези, които подпомагат мерките за енергийна ефективност. Енергийната ефективност има за цел да намали количеството енергия, което се използва при изпълнение на една дейност, като така намалява пилеенето на енергия. Неефективното използване на енергия е едно от основните предизвикателства на зеления преход. Държавите могат да предприемат определени мерки за подобряване на енергийната ефективност, като използване на възобновяеми енергийни източници за охлаждане и отопление, замяна на неефективни или замърсяващи отоплителни системи и поставяне на сградна изолация, или зелени покриви.

За да бъдат наистина смислени и трансформиращи, енергийните проекти, финансирани от ЕС, трябва да се осъществяват с участието на местните общности при тяхното планиране и изпълнение. Консултации с жителите, бизнесите и местната власт са съществени, за да се гарантира, че проектите отговарят на местните нужди и приоритети. Даването на предимство на проекти, които адресират социални предизвикателства, свързани с енергийната ефективност, като енергийната бедност, би направило мерките за енергийна ефективност по-достъпни и възможни за уязвими или маргинализирани групи.

ПРИМЕРИ ЗА ПРОЕКТИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕС, СВЪРЗАНИ С ДЕЙСТВИЯ ЗА КЛИМАТА

Фондовете на кохезионната политика на ЕС, заедно с Механизма за възстановяване и устойчивост и Модернизационния фонд, са най-важните инструменти за борба с енергийната бедност. Например в Чехия, Модернизационният фонд осигурява финансова подкрепа за пенсионери и домакинства с ниски доходи. Те могат да кандидатстват за грантове за подобрения в сградите, в които живеят, като крайната цел е да постигнат енергийни спестявания. Освен това от 2026 г. нататък, Социалният климатичен фонд се очаква да осигури финансиране за подкрепа на инвестициите в енергийната трансформация, като например енергийната ефективност на сградите, декарбонизацията на отоплението и охлаждането на сградите (включително включването на енергия от възобновяеми източници) и други сходни инициативи.¹⁰ Фондът е планиран да бъде оперативен от 2026 до 2032 г. и ще насочи специално усилията си към уязвимите домакинства, които са най-засегнати от енергийната бедност.

За да научите повече за начините, по които някои от страните-членки се справят с енергийната бедност, вижте документа на Мрежата за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа - CEE Bankwatch Network „Борба с енергийната бедност в страните-членки на ЕС“.¹¹

¹⁰ Съвет на Европейския съюз, [Infographic - Fit for 55: a fund to support the most affected citizens and businesses](#), Съвет на Европейския съюз, от 28 ноември 2023 г.

¹¹ Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа CEE Bankwatch Network, [Tackling energy poverty in EU Member States](#), Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа CEE Bankwatch Network, 2 юни 2023.

снимки от Canva

Supported by:

Federal Ministry
for Economic Affairs
and Climate Action

European
Climate Initiative
EUKI

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Този проект е част от [Европейската инициатива за климата \(EUKI\)](#) на министерството на икономиката и действията в областта на климата на ФР Германия (BMWK). Становищата, представени в тази публикация са отговорност единствено на автора(ите) и не отразяват непременно възгледите на Министерството на икономиката и действия по климата на ФР Германия (BMWK).

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на авторите и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или Европейска изпълнителна агенция за климата, инфраструктурата и околната среда (CINEA). Нито Европейският съюз, нито CINEA могат да носят отговорност за тях.

**Bankwatch
Network**

За Земята

bankwatch.org/europeangreendeal